

GENOOTSCHAP FLEVO

In samenwerking met

PROVINCIE FLEVOLAND

Verslag

Actualiteitsymposium Floriade 2022

Lelystad, provinciehuis, 19 mei 2016

Het actualiteitensymposium 'Floriade 2022' vond op 19 mei 2016 plaats in het provinciehuis te Lelystad. De voordrachten zijn samengevat in dit verslag. In deze samenvattingen zijn sheets uit de presentaties van de sprekers opgenomen; met dank voor hun toestemming.

Het (verslag van dit) symposium werd mede mogelijk dankzij:

PROVINCIE FLEVOLAND

Tekst:

Graphein (mr. Wilma Reudink)
Kadoelerweg 2
8326 AX SINT JANSKLOOSTER
www.graphein.nl

Fotografie

Monavid (Mona Alikhah)
Sambastraat 90
1326 NV ALMERE
www.monavid.com

Inhoud

Opening

Andries Greiner, voorzitter Genootschap Flevo, dagvoorzitter

- 1 Het uitvoeringsprogramma Floriade en de Innovatiewedstrijden: de Challenge Floriade Werkt!** 5
Jan-Nico Appelman, gedeputeerde Economische Zaken van de provincie Flevoland
- 2 Het ontwerp van de Innovatiewerkplaats** 7
Duzan Doepel, architect
- 3 Blik vanuit de sector** 9
Wim Klink, bolbloementeler te Zeewolde, bestuurslid Koninklijke Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur (KAVB), voorzitter KAVB-afdeling Flevoland
- 4 Het bedrijfsleven popelt** 10
Menno Smits, voorzitter Vrienden van de Floriade 2022, managing director Antea Groep Nederland
- 5 Bouwen aan de stad van de toekomst** 11
Boj van der Berg, Urban Greeners, Jeugdfloriade
- 6 Voedselproductie en voedselveiligheid; de uitdagingen voor 2030** 13
Dr.ir. Ernst van den Ende, directeur Plant Sciences Group, Wageningen Universiteit en Research
- 7 Panel in gesprek met aanwezigen** 17
Jannewietske de Vries, directeur Floriade Almere 2022, Jan-Nico Appelman, Ernst van den Ende en Menno Smits

Opening

Andries Greiner, voorzitter Genootschap Flevo, dagvoorzitter

Dit is, na twee thematische symposia, het derde over de Floriade, dat het Genootschap Flevo organiseert, met deze keer een overzicht vanuit diverse invalshoeken.

Het is tijd voor een ‘coming out’. Het is allemaal ‘mijn schuld’. Acht jaar geleden maakte ik nog deel uit van het college van Gedeputeerde Staten. Samen met de Almeerse wethouder Adri Duivesteijn was ik enthousiast over het idee van de Floriade 2022 in Flevoland, maar toen ik dat aan de collega-gedeputeerden vertelde, trokken zij wit weg: “Dat kunnen we toch nooit betalen!” Nu is dat een standaard reflex, waar ik dus niet zo van onder de indruk was. Niettemin, ze vroegen mij of ik me er alsjeblieft niet mee wilde bemoeien, want stel je voor dat die Floriade echt hier zou komen. Er vielen namen van de Haarlemmermeer en Zoetermeer met hun grote Floriadetekorten enzovoort. Ik zei verder niets; dat is het beste op zo’n moment. Dan moet je gewoon doorgaan en niet teveel rapporteren, totdat je een momentum hebt om dat te doen. En kijk nu eens, acht jaar later, de Floriade komt er gewoon aan!

Ik was er zelf van meet af aan van overtuigd dat de Floriade de derde belangrijke economische impuls voor dit gebied zou kunnen zijn: na de provinciewording – die autonome aandacht voor dit gebied genereerde - en vervolgens de Europese subsidiestromen.

Maar die impuls moeten we er wel zelf van zien te maken, want er komt geen bonk geld mee; we moeten er zelf een geldmachine van zien te maken. Overigens is geld uiteraard slechts één aspect van die Floriade.

Naast het eervolle voorzitterschap van het Genootschap ben ik voorzitter van de Bedrijfskring Lelystad. De collegae uit Almere vroegen ons of wij een link naar een enquête op onze website wilden zetten; een enquête over hoe de gemeente Almere tot dusver had gescoord met betrekking tot de Floriade. Ik dacht: er zijn natuurlijk aanloopperikelen en die enquête is er vast niet op gericht om de gemeente een tien te geven. En inderdaad, er werd een cijfer gevraagd.

Ik vond de vraag enigszins een ethisch dilemma inhouden. Enerzijds wil je als bedrijfskringen onderling solidair zijn en anderzijds is het natuurlijk eigenlijk een referendum, en referenda zijn gewoonlijk bedoeld om een negatief antwoord te krijgen...

Kortom, ik vond het zelf minder geslaagd, maar op verzoek van het bestuur is het op de website gezet.

Natuurlijk is het moeilijk een gigantisch project als de Floriade goed op gang te krijgen. Maar er zijn allerlei aanwijzingen dat dat nu toch echt het geval is. Bovendien hebben we nu Jannewietske de Vries als directeur; heel vertrouwenwekkend. Zij immers wist als gedeputeerde van Friesland Leeuwarden culturele hoofdstad van Europa te laten worden!

Welkom!

1 Het uitvoeringsprogramma Floriade en de Innovatiewedstrijden: de Challenge Floriade Werkt!

Jan-Nico Appelman, gedeputeerde Economische Zaken van de provincie Flevoland

De Floriade is meer dan een optelsom van kosten en baten: het is enorm structurerend als het gaat om het losmaken van initiatieven en energie en het geven van identiteit aan Flevoland, Almere en diverse sectoren en maatschappelijke organisaties. Vorige week bezocht ik een expo in Antalya. Die werd georganiseerd zonder de betrokkenheid van bedrijfsleven. Dat kan: dan moet je als overheid 600 miljoen neerleggen en bepalen hoe het wordt ingericht. Gelukkig organiseren we het hier samen met stakeholders. Het bedrijfsleven is 'in the lead', nadat de overheden de eerste stappen naar voren hebben gezet.

De Floriade gaat om gebiedsontwikkeling: verbreding van de A6, de ontwikkeling bij het Weerwater, de ontwikkeling van een nieuwe stadswijk op een plek die bewaard was voor de meest kansrijke initiatieven. De Floriade is ook een evenement van een half jaar. En wij zitten op dit moment in 'the making of'. De Floriade moet iets losmaken, moet economie maken en moet iets blijvends nalaten.

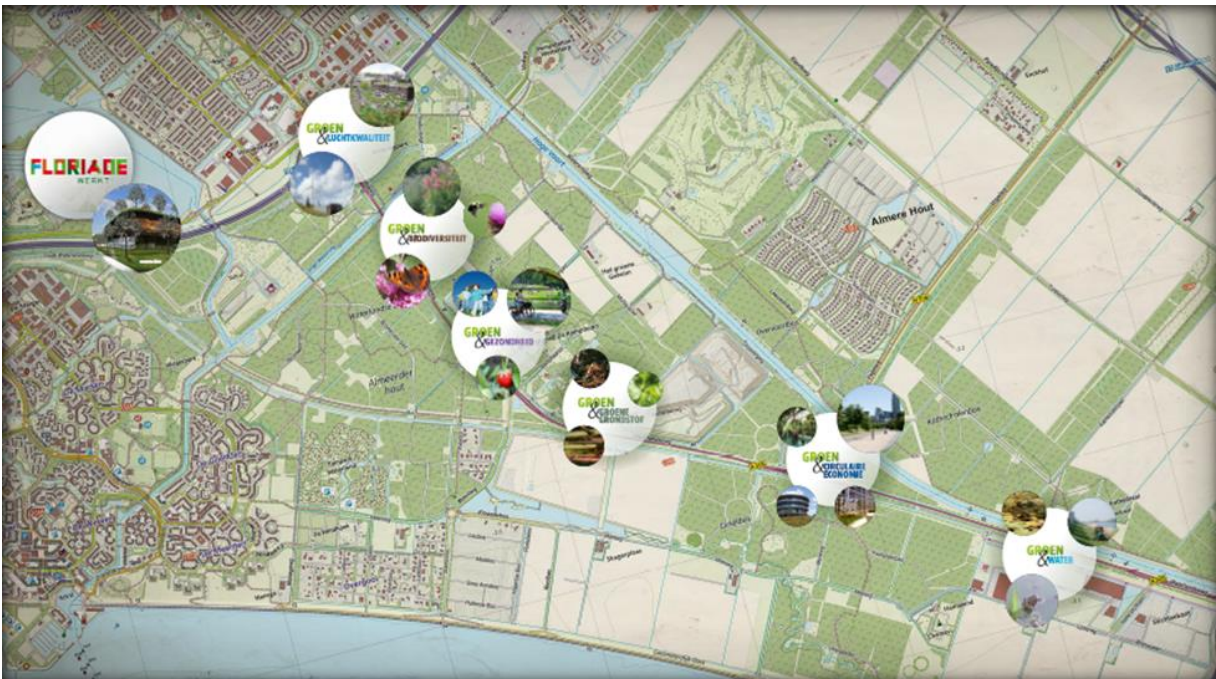
De 'legacy' zal sowieso bestaan uit de Flevo Campus op het Floriade terrein. Het wordt een academische werkplaats op het gebied van internationale vraagstukken met betrekking tot voedsel, energie en vergroening van de stad. Een flexibele, adaptieve leerinstelling, niet op basis van blijvende aanwezigheid van academische instellingen, maar op basis van een tijdelijke aanwezigheid, op basis van uitnodiging en behoeften. Wij denken dat het kansrijk is. De CAH maakt een enorme groeispurt door en wellicht kan deze instelling uitzicht bieden op het verder vormgeven van deze campus na de Floriade; een mooie nieuwe onderwijsdimensie als opbrengst... Ook is inmiddels het ontwerp van de Innovatiewerkplaats nagenoeg vergunning-klaar. Het is het eerste paviljoen op de expo bij binnenkomst; een living lab gericht op innovaties van voedsel,

groen, energie en gezond leven. Medio 2017 zal het pand gebouwd zijn en zullen de eerste activiteiten met studenten, lectoren en bedrijven starten; dan wordt het een letterlijke ontmoetingsplaats voor al die partijen die iets rondom de Floriade willen organiseren.

Het economisch programma 'Floriade Werkt' is inmiddels door Provinciale Staten vastgesteld. Er is 10 miljoen euro voor de Floriade vrijgemaakt. Daarvan moet 8 miljoen neerslaan op het evenemententerrein en is 2 miljoen uitgetrokken voor 'the challenges' oftewel innovatiewedstrijden. De uitdaging is om moderne vormen van innovatie en ondernemerschap uit te lokken en deze om te zetten in vermarktbaar producten. De ideeën kunnen vervolgens in de Innovatiewerkplaats worden uitgewerkt; zo ontstaat een podium. De winnaars begeleiden we bij de marktintroductie, zodat ze van onderzoeker ondernemer kunnen worden. Bij gebleken succes ben ik wel in voor intensivering van het programma; ik ben er zelf enthousiast over.

De subsidieregeling 'Floriade Werkt' is een financiële stimuleringsregeling voor de wat grotere initiatieven die misschien ook al gehonoreerd zijn door het Rijk met de MIT-regeling of via de EFRO-regeling, het POP3- of Horizon 2020-programma. Kortom, de wat stevigere businesscases die eigenlijk een soort 'top-financiering' kunnen krijgen om zich te verbinden aan de Floriade. Als je gehonoreerd wordt, kun je je plan in de Innovatiewerkplaats uitwerken.

De Floriade is dus een samenbindend programma om samen economie te maken. Ik denk dat de werkplaats en het programma voldoende inspiratie bieden om op thema's samen te komen en innovatieve toekomst ideeën met elkaar vorm te geven.

We praten nu met ongelooflijk veel partijen, zoals de Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners. De provincie verbreedt de Waterlandse weg. De VHG zegt: we kunnen daar een aantal etalages inrichten en de maatschappelijke functies van 'groen in de stad' laten zien.

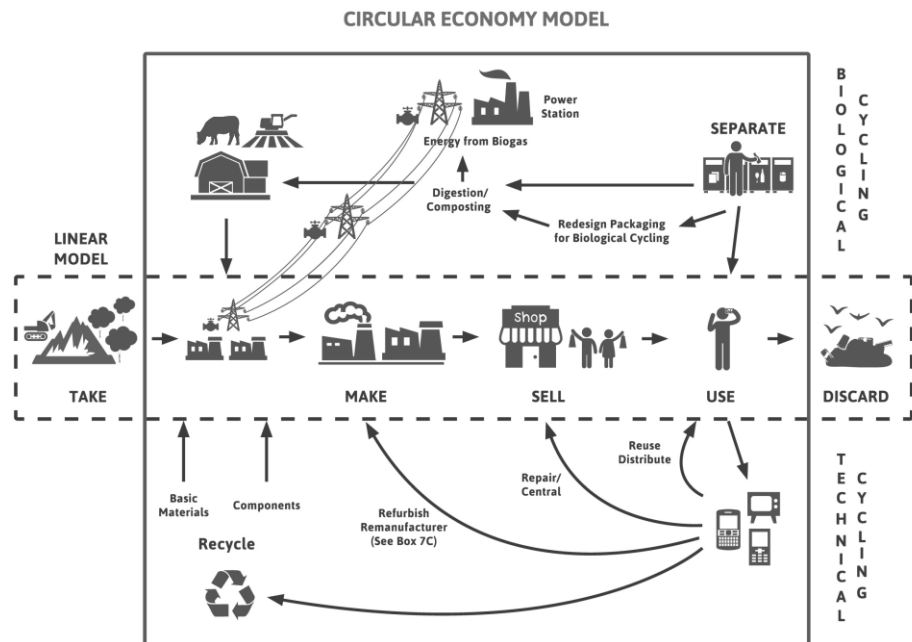
Wij bieden als provincie dus het platform, we faciliteren en we bieden een klein beetje ondersteuning. Iedereen met creatieve ideeën is welkom in de Innovatiewerkplaats!

2 Het ontwerp van de Innovatiewerkplaats

Duzan Doepel, architect

De Innovatiewerkplaats is het eerste officiële paviljoen op een prominente plek op de Floriade. De ambities van de Floriade zijn bekend, maar welke aanvullende ambities willen wij als architecten daarin tot vorm laten komen? Wij hebben gekozen voor nature-based solutions: we gaan met natuurlijke materialen bouwen. Hoe maken we ook optimaal gebruik van het klimaat en hoe doen we dat op een didactische manier? Het spannende is dat wij in 2017 iets bouwen wat in 2022 innovatief moet zijn.

We sluiten aan op de gedachte van de circulaire economie en bouwen volgens de principes van ‘open bouw’: casco, gevel, installaties en inrichting ontkoppelen we allemaal en kunnen ooit terug naar de kringloop. Daardoor kun je ook nadenken over leaseconstructies en alternatieve verdienmodellen die uiteindelijk ook ecologische waarde creëren.

Het is niet louter een onderwijsgebouw, maar bevat ook onderzoeks- en vergaderruimtes en een mooie kookstudio. Mensen kunnen elkaar hier de komende vijf jaar in aanloop naar de Floriade ontmoeten en hier aan hun innovaties werken die ze dan tijdens de Floriade tentoonstellen. Daarna krijgt het gebouw hopelijk ook een tweede leven met dezelfde functie.

Er is in middels een verkavelingsplan. De locatie is goed zichtbaar vanuit de hoofdentree en heeft een prachtig uitzicht op het water.

Het interessante van een werelddtentoonstelling is dat het paviljoen een verhaal moet vertellen aan de regio én aan een internationaal publiek. Het Flevolandse verhaal is dat van de zeebodem; er moet een stukje poëzie in zitten. Wij gaan daarom een stukje bodem letterlijk sub-zero de grond intrekken, tot aan de NAP-lijn.

Het paviljoen is gelaagd. De onderste laag is transparant, met een spiegelgevel waarin met veel natuurlijk daglicht gekookt en gewerkt kan worden. De verdieping is de opgetilde bodem met andere functies zoals vergaderen of experimenteren met daglichtloze teelt. Daarboven tillen we letterlijk een stukje van het polderlandschap omhoog. We stoeien er nog mee of dat nu een boomgaard gaat worden of iets anders; dat hangt ook samen met de ambities van de Floriade om een arboretum (plantenbibliotheek van A tot Z) aan te leggen, waarbij elke kavel een bepaalde beplanting krijgt.

We tillen het landschap dus omhoog, waardoor het plafond en de vloer bodem is. De tussenlaag is een heel technische laag met biocomposiet wanden, met staal en spiegel. De bovenste verdieping is bodem en dat graven we als het ware uit, zodat je de gelaagdheid van de Flevolandse bodem

kunt zien als je erdoor loopt en de geschiedenis van Flevoland aan de bodem kunt zien (de schelpenlaag moet dus bijvoorbeeld precies op de juiste plek liggen). We willen in de bodemlaag ook een soort tribune maken met glazen energieopwekkende kassen daarboven, waar bijvoorbeeld presentaties gegeven kunnen worden. En een daklandschap waar genoten kan worden van een drankje met uitzicht op het terrein en Almere.

Door het opgetilde landschap en de spiegelgevel daaronder, loopt het maaiveld dus visueel onder het gebouw door, wat het gevoel geeft dat die grote massa twee meter boven het landschap zweeft.

We proberen aan te sluiten op de grote maatschappelijke vraagstukken: energie, water, voedsel en op een didactische manier een aantal kringlopen zichtbaar te maken (koeling, hemelwater opvangen en daarmee toiletten spoelen, vervolgens biogas maken en daarop koken bijvoorbeeld). En we willen het onmogelijke: veilig bouwen met Flevolandse bodem, het mag niet wegspoelen na tien jaar. De laag aarde vertelt het verhaal én biedt onderzoekers

mogelijkheden voor experimenten; micro-bacteriën laten zien die energie opwekken bijvoorbeeld. Door verschillende condities in het gebouw kunnen er diverse gewassen worden geteeld. Een klimaatkas op het dak met natuurlijke ventilatie, donkere ruimtes waar geëxperimenteerd kan worden met kunstlicht, een helofytenfilter waar koppelingen gelegd kunnen worden met aquacultuur en een hele kavel op het dak voor gewasteelt waar we bij eb en vloed met verneveld water kunnen werken, om zo weer verbinding te maken met het sub-zero verhaal. Ecologen denken na over hoe de biodiversiteit verbeterd kan worden. Een vleermuizenhotel in het gebouw? Het zijn voorproefjes; de uiteindelijke uitwerking zal in 2022 getoetst moeten worden... Dat het gebouw aan een boulevard ligt, biedt ook mooie mogelijkheden. We denken na over de optie om de boulevard in te zetten als energieopwekker. Het zou mooi zijn als we kunnen laten zien hoe ons gebouw van 2017 tot 2022 evolueert naar een energieleverend gebouw.

We ontwerpen het gebouw voor gebruik voor en na de Floriade, maar het moet ook getoetst worden op de eisen van de Floriade zelf. Hoe richt je een gebouw van 800 m2 zo in dat er zeshonderd man per uur doorheen kunnen lopen en dat zij tijd en ruimte hebben om alles te kunnen zien? Dat heeft allemaal impact op de vergunningsaanvraag, waar we nu mee bezig zijn. We verwachten de vergunning eind dit jaar. Volgend jaar zomer kunnen we dan met z'n allen genieten van een cocktail op het dak.

3 **Blik vanuit de sector**

Wim Klink, bolbloementeler te Zeewolde, bestuurslid Koninklijke Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur (KAVB), voorzitter KAVB-afdeling Flevoland

Aan een agrarisch ondernemer hoef je niet te vragen om de uitdaging aan te gaan, want dat doen we altijd. Na de Tweede Wereldoorlog stond de tuinbouwsector in het teken van 'feeding the world'; 'food brings peace'. Eigenlijk is het vandaag niet anders. Voedselproductie is ook economie. Enkele cijfers: de landbouw heeft een export van 83 miljard, met een handelsoverschot van 27 miljard. Dat is 57% van het handelsoverschot van de totale Nederlandse economie. Dat doen wij met 5% van de beroepsbevolking; een kleine groep die dus veel waarde creëert. Wij zijn succesvol vanwege het milde zeeklimaat in ons land. Ook onze agrarische infrastructuur (qua handel en mechanisatie) kom je nergens in de wereld tegen. Onderzoek en innovatie is belangrijk geweest om deze positie te krijgen; helaas steekt de overheid daar geen geld meer in. Verder waren ook onderwijs en ondernemerschap belangrijk.

In 1593 kwamen de eerste tulpen in Nederland in de Hortus Botanicus in Leiden. 42 Jaar later, in 1635, bracht één bolletje semper 6000 gulden op; de waarde van een Amsterdams grachtenpand. Het was de duurst verkochte bol ooit en bracht iedereen in vervoering. Destijds was 1% van de Nederlandse beroepsbevolking handelaar in bloembollen. Zaailingen gingen voor 300 gulden weg, zonder dat ze ooit een bloem hadden gezien; windhandel dus. In 1637 spatte de eerste economische bubbel uit de wereldgeschiedenis dan ook uiteen.

Na al die windhandel was er behoefte aan organisatie. In 1860 ontstond daarom de (K)AVB, met als belangrijk doel het organiseren van beurzen en tentoonstellingen; als je je product laat zien, creëer je markt. Ook kwam er een handelsreglement, scheidsgerecht en registratie van cultivars. De laatste honderd jaar zijn er ook milieu- en ruimtelijke ordeningsaspecten aan de orde gekomen.

Van tentoonstelling naar Floriade:

- *1861; AVB organiseert eerste wintertentoonstelling.
- *1910; AVB organiseert eerste voorjaartentoonstelling.
- *1925; AVB organiseert eerste Flora (daarna ook in 1935 en 1953).
- *1960; eerste Floriade in Rotterdam door Nederlandse Tuinbouwraad (KAVB is actief lid NTR).

Flevoland is anno 2016 een belangrijk productiegebied voor bloembollen.

- 20.000 ha in Nederland. •65 % van de wereldproductie komt uit Nederland.
- 75 % van de wereldhandel is Nederlands. •Bijna 25% van het Nederlands areaal ligt in Flevoland.
- 45 % van het areaal tulpen ligt in Flevoland •Flevoland is het nummer 1 teeltgebied van de tulp.

De Floriade in 2022 staat in het teken van 'Go Greener'. Dat duurzaamheidsaspect spreekt ons wel aan. In 2008 zijn er afspraken gemaakt over CO2-reductie van 22% in 2022. De bloembollensector heeft in 2015 al 27% CO2-reductie behaald; het is de duurzaamste sector van alle Nederlandse economische sectoren. Helaas lees ik dat nergens in de kranten.

'Greening, feeding, healthing and energizing the city' biedt de agrarische sector heel veel mogelijkheden. Maar hoe betalen we de Floriade? Door het wegvallen van de productschappen hebben we als sector geen gereserveerde gelden meer. Er zullen dus verbindingen gezocht moeten worden met het bedrijfsleven, overheden, instituten en de samenleving. We zullen het samen moeten realiseren. Het moet één feest worden in 2022, voor de sector, Flevoland en Nederland!

4 Het bedrijfsleven popelt

Menno Smits, voorzitter Vrienden van de Floriade 2022, managing director Antea Groep Nederland

Vrienden van de Floriade is een initiatief vanuit de Vereniging Bedrijfskring Almere; Joep Kramer is ‘the founding father’. We beogen samenwerking tussen het Flevolandse bedrijfsleven, gemeente, provincie, de Floriade BV, et cetera.

Het is belangrijk dat het bedrijfsleven draagvlak biedt. In een recente enquête kregen we een zware onvoldoende van het bedrijfsleven. Hopelijk wordt dat dit jaar een voldoende en bij de Floriade zelf een 8 of een 9; we leggen de lat dus hoog. Bij de vorige Floriade zijn in het traject van ‘the making of’ de ondernemers uit Venlo niet echt betrokken geweest; wij willen er wel graag aan de voorkant bij zijn. En we zullen ongetwijfeld sponsoren, maar voor 600 miljoen?

De eerste stap. Toen de duikschool te koop kwam, hebben we die willen kopen als eerste paviljoen. Prachtig, middenin het Floriadegebied, vlakbij de jachthaven. Uiteindelijk heeft de gemeente het gekocht en exploiteren we het nu samen. Het is nu de thuishaven van de Floriade BV en de tuin is al ingericht. Er wordt in gewerkt en het is een ontmoetingsplek. De eerste ‘stepping stone’ is er dus.

Onze samenwerking met de gemeente kwam wat moeilijk op gang, de BV liet op zich wachten en wij hadden zelf in de aanloopfase ook wat problemen. Maar zonder wrijving geen glans: nu weten we elkaar goed te vinden. Op 9 mei j.l. hebben we een ‘kick-off’ gehad in Almere. Dat was erg leerzaam. We hadden ondernemers uit Venlo uitgenodigd. Zij hadden een eigen bos gecreëerd waar ze elke week bij elkaar kwamen. Ze waren betrokken bij het evenement an sich, met name bij de inrichting van de paviljoens, maar in ‘the making of’ hadden zij geen echte rol. Daarin worden wij nu wel betrokken; de werkgelegenheid is immers belangrijk. Dat is een eerste winstpunt voor de Flevolandse ondernemers.

Sponsoring. De Venloërs zeiden daarover: “Gewoon doen, het betaalt zich wel terug”. Ik denk dat er daar door een aantal ondernemers flink is gesponsord. In Almere is het Platform 036 heel actief met allerlei ideeën en er wordt al concreet in projecten gewerkt. In één van die deelsessies is de ambitie ontstaan dat we 2022 leden willen werven voor 2022 euro (in Venlo bedroeg het sponsorbedrag ongeveer 7500 euro). We hebben ook leuke workshops gehad over sponsoring en verduurzaming. Waarom zouden ondernemers meedoen als vriend? Dan zit je er kort bij, je kunt dan meedenken en meedoen. We denken na over de verdere invulling.

Ook vanuit zp’ers en burgers wordt er gevraagd naar de mogelijkheden en we willen het onderwijs betrekken. Misschien een ‘event’? Of punten sparen bij de supermarkt? Ongetwijfeld komt er ook een website voor de inwoners, waar we creativiteit kunnen kanaliseren.

We hebben ook contact met de bedrijfskringen van de diverse regio’s en die vertegenwoordiging willen we ook borgen in het bestuur van de Vrienden, denk aan Noordoostpolder, Lelystad en een club als VNO-NCW.

Er is dus een nieuw elan. Gemeente, provincie en Floriade BV zetten gezamenlijk de schouders eronder. Binnenkort volgt er overleg over een samenwerkingsovereenkomst tussen de Vrienden en de BV. En die voldoende op de volgende enquête? Die gaan we gewoon halen!

5 Bouwen aan de stad van de toekomst

Boy van der Berg, Urban Greeners, Jeugdfloriade

Ik ben ondernemer en ben zelf al vier jaar betrokken bij de ontwikkeling van de Floriade. Ik heb meegeschreven aan de kandidaatsbrief en meegewerkt aan het bidbook als rechterhand van de projectdirecteur. We hadden een droom en die is vertaald in het promotiefilmpje van de Floriade; de ambitie spat ervan af. Het filmpje is nu 2,5 jaar oud, maar wat we nu in het echt kunnen zien of voelen, is nog vrij weinig. Daar moeten we met z'n allen echt de schouders onder zetten. En daarbij moeten we ook kleine stapjes durven maken. Mijn boodschap is: geniet ook van het kleine.

Urban Greeners bestaat uit vijftien jongeren die jaarlijks kunnen meedoen aan de ontwikkeling van (bestaande) initiatieven. Met speldenprikjes hebben we nu al kunnen meewerken aan de Floriadedroom en we willen dit de komende zes jaar gaan vergroten. Er zijn al honderd soorten aangeplant in de vorm van een voedselbos, we zijn een parfum aan het ontwikkelen vanuit planten, we zijn een drijvend kantoor aan het realiseren met groene materialen uit de stad, en we maken isolatiemateriaal en een kalkvloer van hennep dat is gezaaid.

Ook zijn we het land ingetrokken. We maken dranken, hebben een bar ontwikkeld en dat is doorgroeid naar een eigen festival: 'Grow'; door wat we allemaal al hebben gemaakt, kunnen we veel betekenis/content aan dit festival geven.

Voor mij is Samuel Levy een inspirator: een jonge ondernemer met een eigen worstenfabriek. Hij is ook 'The Youth Food Movement' en het adviesbureau Foodcabinet begonnen; hij wil echt iets betekenen in

de voedselsector en jongeren de kans geven om die sector te leren kennen. Dat inspireerde mij heel erg om enerzijds 'te maken' en anderzijds een beweging te starten van jongeren die meebouwen aan de prachtige kans die we hier hebben en tegelijkertijd ook te adviseren en inspireren, om mogelijk campagnes te maken. Vanuit de gedachte dat de toekomst vraagt dat we leren minder te consumeren.

Een andere inspirator is Floris van Bommel. Hij bouwt voort op een merk dat al acht generaties schoenen maakt, maar met respect voor het oude merk is hij een nieuw merk begonnen, waarmee het bedrijf al verviervoudigd is. Zo zie ik de Floriade ook: het is een merk dat nog veel ouder is dan 1960. Ik zie echt een kans om met respect voor het oude merk een nieuwe, verjongende experimentele lijn neer te zetten, wat het oude merk gaat versterken.

Urban Greeners staat dus voor het vernieuwen van het traditionele. Het is een groeimodel. Bij het drijvende kantoor zijn bijvoorbeeld zes bedrijfjes betrokken en dat willen we elk jaar uitbreiden. We maken dus stapjes en leveren daarmee ook content voor onderwijs, evenementen en bedrijven.

2017 - Groene weg

2021 - Gezondheid

De rode draad is tuinbouw en voeding en dat willen we vertalen naar een stadse setting; dan kom je echt tot toffe uitingen. Het is nu nog echt een speeltuin. We zijn op Utopia bezig met de aanleg van een eerste weg, een eerste brug en het ontwerp van tiny houses; we proberen steeds een stapje voor te zijn op die

grotere ontwikkeling van de Floriade. Door met ons samen te werken, kan er in het klein worden geëxperimenteerd met wat er in het groot kan gebeuren. Als in een jaar het thema voeding is, kan op die plek het jaar daarna misschien wel een marktplaats of een logistieke voorraadplek voor het evenement ontstaan. Zo zie je het terrein en thematieken opgebouwd

worden naar het evenement. Ik denk dat het belangrijk is om niet te vaak meer dat eindbeeld te laten zien, maar te genieten van die stapjes die we zetten. Dan komen we samen misschien wel tot dat eindbeeld.

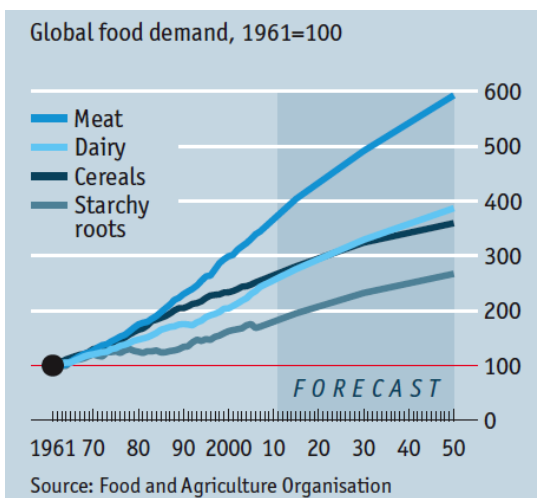
We kunnen dit allemaal doen dankzij vijf 'founding partners': de Nederlandse Tuinbouwraad, de Triodos Foundation, de Aeresgroep, de AOC Raad (onderwijs), de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij en de gemeente Almere. Tegenwoordig zijn we bezig om over te gaan in de Floriade BV, een spannende ontwikkeling want wij hebben nogal wat vrijheid nodig.

We presenteren ons deze zomer ook op verschillende festivals in Nederland. En we zijn altijd op zoek naar partijen die deze groeiende beweging willen ondersteunen. Ook met onderwijs zijn we al in diverse vormen aan het samenwerken (studiereizen, gastcolleges), maar de juiste vorm daarin moeten we nog vinden; dat is dus een concrete hulpvraag.

6 Voedselproductie en voedselveiligheid; de uitdagingen voor 2030

Dr.ir. Ernst van den Ende, directeur Plant Sciences Group, Wageningen Universiteit en Research

U zit hier, doordat tienduizend jaar geleden mensen besloten niet meer te gaan jagen en verzamelen, maar gewassen te domesticeren. Daardoor bleef er tijd over; anderen verzorgden voortaan immers uw voedselproductie en er zijn enorme hoeveelheden voedselproductie per hectare bereikt. Wist u dat er van de 390.000 soorten planten, slechts vijfhonderd zijn gedomesticeerd? Op 90% van ons wereldwijde landbouwareaal staan maar twintig soorten... De maatschappelijke opgave waarvoor tuinbouw nodig is, staat in de krant en de Floriade biedt straks een podium voor de oplossingen. Voedselzekerheid kent vier componenten: voldoende, toegang, veilig en gezond, en stabiliteit en beschikbaarheid (veel onlusten in de wereld komen voort uit voedselproblematiek).

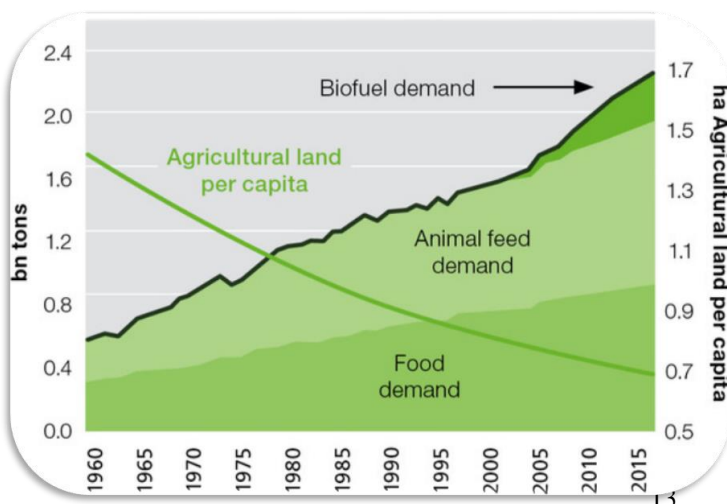

De wereld is veranderd

- 1700: 400 miljoen hectare, 200 miljoen gewasproductie en 200 miljoen ha voor gras en graasland
- 2015: 4750 miljoen hectare, 1750 miljoen ha gewasproductie, 3000 miljoen ha weiden voor veevoet. 40% van de gewasproductie is voor veevoer.
- 1850, 2% van de voedselproductie voor export
- 2015, 60% van de voedselproductie voor export

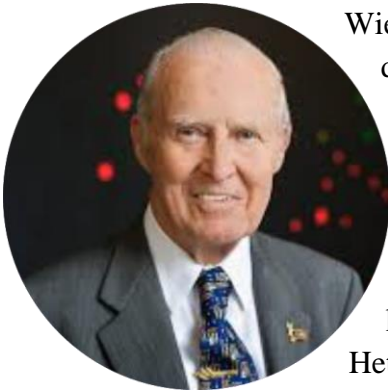
WAGENINGEN
UNIVERSITY OF RESEARCH

Waar hebben we mee te maken? De vraag naar vlees en plantaardig voedsel groeit hard als gevolg van de toenemende wereldbevolking. De wereld is veranderd (in 1850 produceerden we nog lokaal, nu zijn er enorme handelsstromen) en de beschikbaarheid van voedsel is ongelijk verdeeld. 800 Miljoen mensen lijden honger (een tekort aan calorieën), maar een nog hoger percentage van de wereldbevolking lijdt aan obesitas. Wat voor tuinbouw belangrijk is, is het nog grotere probleem van de verborgen honger waaraan ruim 1,6 miljard mensen lijden (onvoldoende nutriënten); juist daar spelen groenten een grote rol. In Afrika en Azië zit de groenteteelt daarom in de lift: dat is nutriëntrijke teelt. Wereldwijd verliezen we bovendien 40% van het voedsel dat we produceren. In Afrika is een onkruid het grootste probleem, in Azië gaat het in de logistieke keten mis (koeling) en het ergste: in de westerse wereld gooien we het weg. Gedragsverandering is de grootste opgave.

Er is dus een groeiende vraag naar productie (voedsel en diervoedsel) en we zien ook een groeiende vraag naar biomassa; we hebben een bio-based economy en in Amerika telen we bijvoorbeeld mais voor ethanolproductie. Tegelijkertijd neemt de hoeveelheid landbouwgrond wereldwijd af, mind you. Op de bestaande landbouwgronden moet daarom 'hoog geproduceerd' worden. Daar kunnen we niet op toegeven.

De CEO van het Wereld Natuur Fonds geeft niet voor niets aan dat hij wil dat de productie op de landbouwgronden op hoog niveau blijft, zodat we geen natuur gaan vernietigen. Gaan we marginaal produceren, is er meer grond nodig wat ten koste gaat van tropisch regenwoud, etc. Als we ons gedag niet veranderen, moeten we de komende veertig jaar net zoveel produceren als we de afgelopen achtduizend jaar hebben gedaan; dat geeft aan hoe groot de opgave is. Die opgave vertalen wij in Wageningen in: meer (productie), minder (milieuschade) en beter (gezonder, multi-functioneler) en zie je eigenlijk in alle innovatieprogramma's doorklinken.

Wie kent deze man? Hij is Norman Borlaug, een plantenwetenschapper, die de Nobelprijs voor de vrede won in 1969. Hij heeft meer dan een miljard levens gered. Met nieuwe cultivars van rijst (hoog productief) heeft hij hongersnood in Azië voorkomen en is hij de vader van de Groene Revolutie geworden.

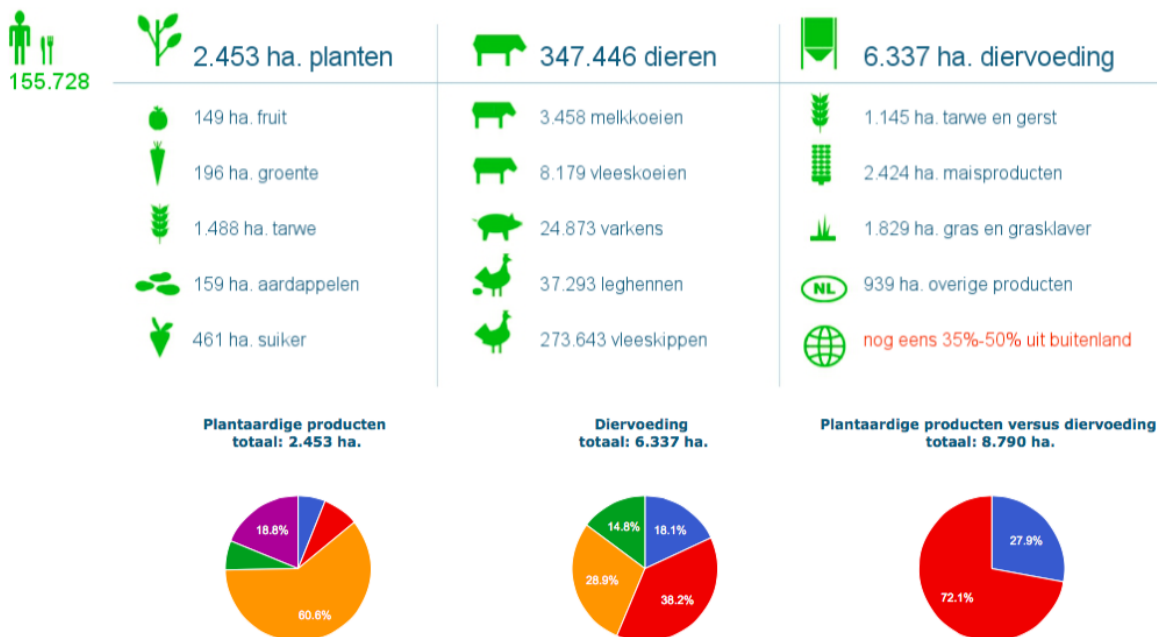
Onze opgave is een groene revolutie 2.0. Vanochtend hoorde ik op de radio dat weer 40 miljoen mensen worden bedreigd met hongersnood. Wij hebben iets te doen...

Het is niet voor niets dat er maar vijfhonderd soorten planten zijn gedomesticeerd: planten zijn giftig. We kunnen ze eten, doordat de toxische componenten zijn uitgeschakeld; aardappels kon je vroeger niet eten. Maar die toxische elementen hadden wel een functie: ze verhoogden de weerstand van de plant tegen ziekten en plagen en klimaatverandering. We zitten nu in de situatie van grote homogene teelten en weinig biodiversiteit.

Er zijn, waar je ook teelt, kunstgrepen nodig om de productie van het veld af te halen. Een natuurlijk landbouwsysteem, al dan niet biologisch, bestaat per definitie niet.

Wat hebben we eigenlijk nodig? Hier ziet u de stedelijke foodprint van de stad Haarlem, die laat zien wat de burgers daar jaarlijks eten (op het web kun je je eigen stad opzoeken).

Stedelijke foodprint

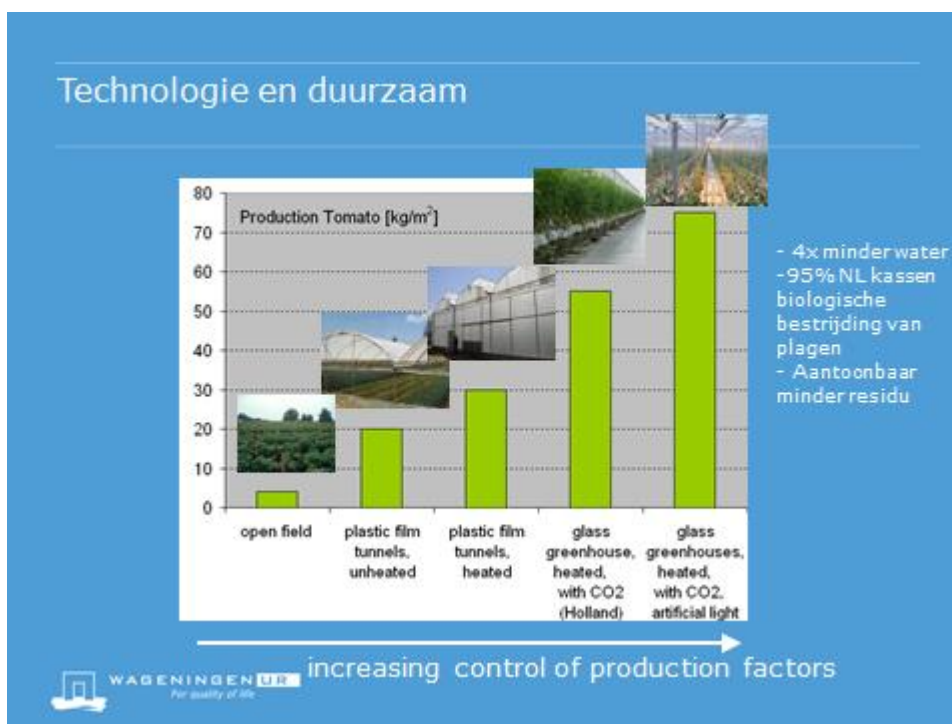
Een stad als Haarlem met 155.000 inwoners heeft 155 hectare fruit nodig, 3500 melkkoeien, 8000 vleeskoeien, etc. De voedselvraag van Haarlem (3200 hectare groot) heeft dus in totaal 9.000 hectare nodig voor voedselproductie, en daarin is niet eens meegenomen wat er aan voedsel uit het buitenland wordt gehaald. Stadslandbouw gaat dus nooit en te nimmer de voedselvoorziening van een stad borgen. Nooit. Nog geen vijf procent. Het heeft uiteraard wel belangrijke andere functies (sociale cohesie, bewustwording omtrent voedsel, ed.).

Wat is duurzaam? Ik ben geneigd om met gedrag te beginnen. Als iedereen vegetarisch zou eten, kunnen we dat uitdrukken in zogenoemde graan- en waterequivalenten:

* vegetarisch dieet: 1-1.5 kg graan eq. pp/dag, 1000-2000 liter water pp/dag;

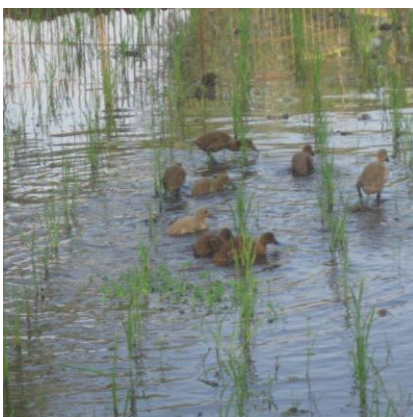
* vleesdieet: 4-4.5 kg graan eq. pp/dag, 5000-6000 liter water pp/dag.

Voor een kopje koffie is in de hele productieketen 150 liter water nodig. Laat dit zien aan de hand van de koffieconsumptie bij de Floriade, en de wereldwijde duurzaamheidsopgave is duidelijk...

Duurzaamheid wordt vaak vertaald als 'natuurlijk'. Onzin. Duurzaamheid en technologie gaan heel goed samen. Voorbeeld: tomaten. In Nederlandse (industriële, grootschalige) kassen is sprake van optimaal ruimte- en energiegebruik, waardoor er 20x meer opbrengst is en 4x minder water nodig is dan in een

open-veldsituatie in Spanje. En we doen dat met 95% biologische bestrijding, wat in een open-veldsituatie niet gaat lukken, en met aantoonbaar minder recidive. Teelt in kassen is dus een heel duurzame aanvliegroete voor de voedselproductie.

Natuurlijk zijn er ook inspirerende biologische voorbeelden waarvan we kunnen leren; voor mij zijn die werelden niet gescheiden. Voorbeeld: rijstteelt, visteelt en eendteelt op 1 hectare in Indonesië; veel eiwitopbrengst op een duurzame manier om de lokale bevolking te voeden.

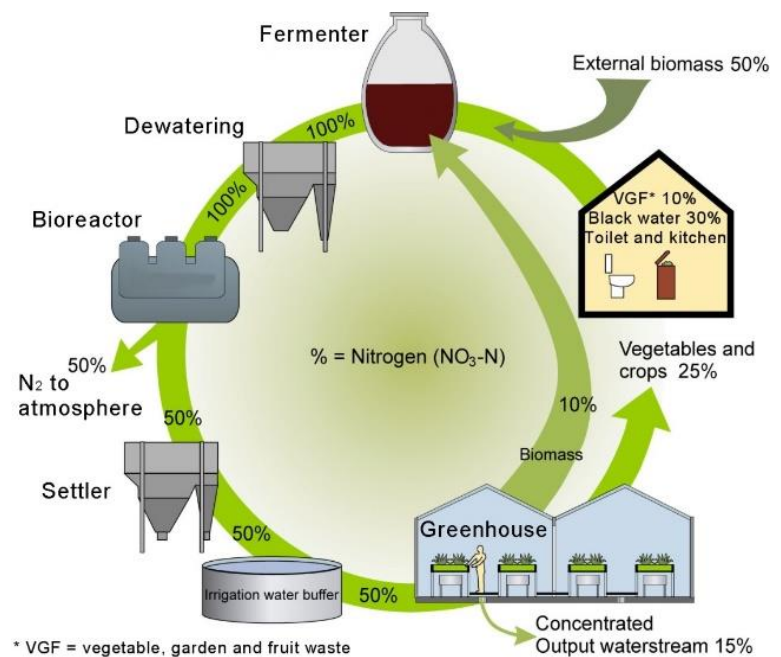
De nieuwe ontwikkelingen in tuinbouw zijn soms heel technologisch en soms heel biologisch. Meerlagenteelt (teelt los van de grond) is duurzaam en milieuvriendelijk (geen lekkage van meststoffen naar het grondwater).

Ook zijn er vernieuwingen als ledverlichting (in gesloten ruimtes) of stadslandbouw met leuke kleine innovaties die wellicht grootschaliger toegepast kunnen worden.

In de wetenschap en technologieontwikkeling maken we een enorme sprong op dit moment (o.a. genetische modificatie). Duurzaamheid is een keuze: wilt u aardappelen die twintig keer per seizoen zijn behandeld met bestrijdingsmiddelen of aardappelen waarin resistentie is ingebouwd zonder dat er bespuitingen nodig zijn (goed voor het milieu en de menselijke gezondheid, maar ook hier zijn natuurlijk vragen aan verbonden)?

We zien ook enorme ontwikkelingen met betrekking tot 'big data' en camerasensortechnologie. Spectaculair is ook artemisine: een medicijn uit een genetisch gemodificeerde plant dat malaria bestrijdt (doodsoorzaak nummer één onder kinderen tot vijf jaar). Willen we dit of niet?

We draaien een groot Europees programma waarbij we rubber uit het onkruid paardenbloemen maken voor autobanden (veel duurzamer dan de rubberplantages in Azië). Ook zijn we bezig met algenproductie, zeewierproductie en suikerbieten waaruit we bio-plastics kunnen maken.

Wij zijn als Wageningen UR graag betrokken bij de Floriade en bij city farming. Wij zijn betrokken bij The Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS), het instituut op het gebied van toegepaste stedelijke technologie en ontwerp: een samenwerking met TU Delft, MIT uit Amerika en Wageningen. Vanuit de verbinding AMS en Floriade hebben we nu drie projecten in de pijplijn. Ten eerste geconditioneerde omstandigheden om groenten te telen onder ledverlichting (waarbij een breed consortium is betrokken), ten tweede de Straat van de Toekomst (optimale integratie van afval- en energiestromen) en tot slot een stadslandbouwproject waar ook een fundamentele vraag onder ligt en waarbij een breed consortium is betrokken, waaronder ziekenhuizen, namelijk kunnen tuintjes helpen bij de bevordering van de gezondheid van ex-kankerpatiënten (gezonder eten, goede initiatieven binnen een stad)?

7 Panel in gesprek met aanwezigen

Jannewietske de Vries (directeur Floriade Almere 2022), Jan-Nico Appelman, Ernst van den Ende en Menno Smits

Marlous Verbeek (wethouder te Huizen)

Wij zijn hier samen met een delegatie uit Laren en hebben genoten van dit symposium. Wij zijn jullie burens. Wij denken in een denktank, waarin alle gemeentes uit de regio Gooi- en Vechtstreek participeren, al lang na over hoe wij kunnen bijdragen aan de Floriade. Wij zoeken naar een praktisch handvat hoe we elkaar als regio's kunnen versterken de komende jaren...

Andries Greiner

Dat kost 2250 euro...

Jannewietske de Vries

Het is erg fijn dat jullie hier zijn. Wij gaan zo direct een afspraak maken.

Jose van Haastrecht

Wordt er nog onderzoek gedaan naar de wijze waarop voedsel wordt klaargemaakt in verband met verlies aan of toevoeging van nutriënten en dergelijke?

Ernst van den Ende

Volmondig ja. De afdeling Food Sciences is één van onze vijf onderzoeksgebieden. Wij onderzoeken de relatie tussen gezondheid en voeding en voedingswaarde.

Coert van Dam (met pensioen, voormalig Waterschap Zuiderzeeland)

Ik pleit ervoor om het thema water boven water te krijgen; alles heeft water nodig (voedselproductie en veiligheid).

Jan-Nico Appelman

Water is één van de essentialia in de Innovatiewerkplaats en is een belangrijk onderdeel van de 'polderexperience' die over goed waterbeheer gaat. Er ligt een open uitnodiging om daarover ideeën in te brengen. Natuurlijk gaan we daar veel aandacht aan schenken, gezien de aard van ons gebied.

Jannewietske de Vries

We willen juist in de cross-over met tuinbouw ook de topsector Water laten zien op dat terrein. Juist het binnenmeer Weerwater is daar een goede locatie voor.

Ernst van den Ende

Water is misschien wel de grootste opgave als het gaat om duurzame voedselproductie. Onze wereldwijde onderzoeksprogramma's gaan over hoe je optimaal kunt omgaan met dat klein beetje goede hoogkwalitatieve water dat we hebben in combinatie met voedselproductie en met bodem. Almere heeft een prachtige kans wat dat betreft. Water en bodem in combinatie met voedselproductie vormen de grote problemen wereldwijd.

Menno Smits

Als ingenieur zit ik natuurlijk te watertanden. Laten we iedereen meenemen naar de sluizen en dat watersverschil laten zien (dat is ook al bij het paviljoen duidelijk), en het tastbaar en voelbaar maken dat we een paar meter onder de waterspiegel leven. Daar gaan we als bedrijfsleven wel voor zorgen.

Jan Kuik (groot levensdeel gewijd aan de bouw van Almere).

Twee anekdotes. Je moet wel oppassen met het aantonen van het grote watersverschil. In de tijd dat wij de eerste Japanse bedrijven in Almere binnenhaalden, namen we ze mee naar de dijken en lieten we ze dat watersverschil zien; dat was niet altijd een succes...

Ik hoorde Jannewietske de term Weerwater noemen. Die term is afgeleid van ‘weer water’. Die polder was keurig netjes drooggemaakt en ingericht, maar toch maakte de Rijksdienst daar alsnog een meer. De term Weerwater is afgeleid uit Lelystad, waar ze al water hadden gezet op een poldertje, het Bovenwater genoemd; in Almere hebben ze er Weerwater van gemaakt.

Jan de Graaf

Jannewietske, geldt jouw toezegging aan de Gooi- en Vechtstreek ook aan de andere vijf Flevolandse gemeenten, naast Almere?

Jannewietske de Vries

Ja, de Floriade is echt voor de hele regio van belang, dus die uitnodiging staat.

–*Menno Smits beaamt dit, evenals Jan-Nico Appelman die benadrukt dat de Innovatiewerkplaats straks ook het paviljoen wordt van de overige vijf Flevolandse gemeenten als zij dit willen* -.

Marc van Rooij

Ik zie hier veel mannen met grijze haren. De Floriade vindt in 2022 plaats. Ik denk dat er een uitdaging ligt om de jongere generatie te betrekken. – *Andries Greiner beaamt dit* - .

Andries Greiner aan freelance boswachter: wat vind je van de Urban Greeners?

De inspiratie spat ervan af en dat is heel erg fijn. Ik hoop zelf met ‘een m2 natuur’ oftewel een nieuwe vorm van burgerparticipatie in natuurbeheer waarbij je als burger verantwoordelijk bent voor inrichting en beheer van die m2, deel te kunnen nemen aan de Innovatiewerkplaats en bij de Floriade binnen te kunnen komen. Het gaat om vergroenen van de steden en om inspiratie, gezondheid en fantasie dat het groen geeft; dat is belangrijk.

Jose van Haastrecht

De mens eet vlees, het vee eet veel granen. Is er een manier denkbaar dat water wordt gecirculeerd en het land niet hoeft te worden gebruikt bij de teelt van granen?

Ernst van den Ende

Het is wel mogelijk om granen te gaan ontwikkelen die minder water verbruiken. Dan heb je het dus over klassieke veredeling. Ik zie het met granen niet zo snel los van de grond komen, maar hoe kun je teeltsystemen ontwikkelen die uiteindelijk optimaal omgaan met de resources, of dat nou water, fosfaat of stikstof is?

Daan Schieman, directeur Mijn-Werk BV

De Floriade BV is een *besloten* vennootschap (dat is ook nodig vanwege bedrijfsprocessen). Is er ook een coöperatief model mogelijk, voor andere samenwerkingspartners, zoals bijvoorbeeld de Urban Greeners, scholen? Zodat we meer organisaties kunnen verbinden aan de Floriade?

Jannewietske de Vries

Ja, dat vind ik een goed idee. De BV wordt een kleine organisatie die ‘the making of’ en de expo gaat organiseren, maar die zal veel gebruik maken van allerlei maatschappelijke organisaties die er al zijn. De hoop is dat zij meegroeien, ook na 2022 (dat zal deels ook de ‘legacy’ zijn). Het zou mooi zijn als er straks ook (food)coöperaties zijn die bijvoorbeeld de bevoorrading van de expo gaan verzorgen; dat is maar één voorbeeld. Die coöperatievorm lijkt mij dus heel erg geschikt.

Daan Schieman op de vraag van Andries Greiner of hij het initiatief gaat nemen hierin

Ik neem al erg veel initiatief... Maar geïnteresseerden mogen ze zich bij mij melden.

Ym de Roos

Een inspirerende bijeenkomst; wat wordt er aan communicatie gedaan richting mensen die hier niet bij zijn, niet alleen heel Flevoland, maar ook de regio?

Jannewietske de Vries

Ik zou willen dat we het communicatieplan al klaar hadden. We gaan eerst de Floriade BV oprichten begin juli. En we zijn tegelijk bezig met het ontwikkelen van een dynamische website die deze zomer live gaat.

Andries Greiner vraagt Jan-Nico Appelman hoe hij aan deelnemers voor ‘the Challenge’ komt

We hebben een specifieke doelgroep: het bedrijfsleven, de private sector, het is helemaal geconcentreerd rondom het economisch programma. Maar het klopt, ook voor de challenges zullen we de uitvraag moeten gaan vormgeven en na de zomer komt daar een communicatiestrategie voor.

Ernst van den Ende

Onze taak als kennisinstelling is het delen van informatie, veel praten, veel duiding geven. Onze voorzitter van de Raad van Bestuur heeft altijd een mooie uitspraak: iedereen heeft recht op zijn eigen mening, maar niemand heeft recht op zijn eigen feiten en het is onze taak om duidelijk te maken wat de feiten zijn.

Herman Linzel

Speelt de aardappel nog een specifieke rol in dit verhaal?

Ernst van den Ende

Wij zijn wereldmarktleider in pootaardappelen. De aardappel is in vergelijking tot rijst, mais en graan een veel betere calorieënbron (in vergelijking tot waterverbruik). In de rest van de wereld is de aardappel geen landbouw-, maar tuinbouwproduct. Wij zijn er een groot voorstander van om te laten zien hoe belangrijk de aardappel kan zijn in de oplossing van malnutrition (een aardappel heeft meer micronutriënten dan rijst); daar liggen ook economische kansen voor Nederland.

